2023 ـ جىلعى مادەنيەت جانە جاراتىلىستىق مۇرالار كۈنى مەن شينجياڭنىڭ بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى ەپتالىعى نەگىزگى جينالىس الاڭى قيمىلى باستالدى

مادەني ەسكەرتكىشتەردى قورعاۋ تالىمىن كۇشەيتىپ، شينجياڭنىڭ بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى حيكايالىس ويداعىداي بايانداۋ كەرەك

مادەنيەت جانە جاراتىلىستىق مۇرالار كۇنىنە نازار

انار بۇلت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ءتىلشىسى لي لي 6 ـ ايدىڭ 10 ـ كۇنى كوكتوعايدان حابارلايدى. 6 ـ ايدىڭ 10 ـ كۇنى تۇستەن بۇرىن 2023 ـ جىلعى مادەنيەت جانە جاراتىلىستىق مۇرالار كۇنى مەن 11 ـ كەزەكتى شينجياڭ بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى ەپتالىعى نەگىزگى جينالىس الاڭى قيمىلى "دۇنيە جۇزىلىك گەولوگيالىق كەن ونىمدەرى مۇراجايى" اتانعان كوكتوعاي قالاشعىندا باستالدى. سول كۇنى بۇكىل رايوندىعى ءارقايسى ايماق، وبلىس، قالا، اۋدانداردا ينتەرنەت جەلىسىندە، ينتەرنەت جەلىسىنەن تىسقارى ءبىر ۋاقىتتا 570تەن استام ۇگىتتەۋ، كورمەلەۋ قيمىلىن ورىستەتتى، مۇنداعى ماقساتى ـ بۇۋقارانىڭ مادەني ەسكەرتكىشتەردى قورعاۋ تانىمىن كۇشەيتىپ، شينجياڭنىڭ بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى حيكايالىس ويداعىداي بايانداۋ كەرەك.

باستالۋ سالتىندا ۇگىت فيلمى قويىلىپ، شينجياڭنىڭ مادەنيەت مۇرالارى سىنەرىنە كورنەكتى ۇلەس قوسقان ءبىر توپ ورىن جانە جەكە ماداقتالىپ ـ سيلاندى. 2022 ـ جىلعى "مەملەكەتتىك مادەني ەسكەرتكىش كاسىبى كاسىپتىك شەبەرلىك جارىسىنىڭ" 2 سيلىق يەگەرىنە، "تاريح ارقىلى بولاشاقتى نۇرلاندىرايىق ـــ شينجياڭ مادەني ەسكەرتكىشتەرى جالپىلىق مەدياسىنىڭ تاراتقان تۇىندىلارىدى (جاڭا مەديا) تانىستىرۋ، كورمەلەۋ" قيمىلىندا سيلانعان 10 تۇىندىعا، "شينجياڭداعى ەڭ ارداقتى مادەني ەسكەرتكىشتەر حاۋىپسىزدىگىن قورعاۋشى" بولعان 20 ادامعا، 2022 ـ جىلعى مەملەكەتتىك "بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى شەبەرحانالارى تيپتىك مىسالدارىنا" ەنگىزىلگەن 3 ورىن ۇاكىلىنە، 2022 ـ جىلعى "شينجياڭداعى بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىنىڭ جىل ادامى" بولعان 10 ادامعا سيلىق تاراتىلدى. سونىمەن بىرگە تۇڭعىش توپتاعى اۆتونومياليق رايون دارەجەلى 14 بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى بازارىنا ماڭدايشالىق اسىپ، «مەملەكەت اسىلىنداعى شينجياڭ» (2 ـ ماۋسىمى) تۇڭعىش تاراتۋ سالتىن، «مۇرا-جايعا باستاپ بارامىن ـــ حوتان ايماقتىق مۇراجاي» كىتاپ تارتۋ ەتۋ سالتىن وتكىزدى.

مۇنان سىرت، سول جەردەگى وزىندە تاعى "2021 ـ جىلدان 2023 ـ جىلعا دەيىنگى شينجياڭ ارحەولوگيالىق جاڭا بايقاۋ سۇرەت كورمەسى"، شينجياڭ مادەني ەسكەرتكىشتەر، مادەني جاسامپازدىق جارمەڭكەسى، بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى جارمەڭكەسى سياقتى قيمىلدار وتكىزىلدى. مۇنىڭ ىشىندە شينجياڭ مادەني ەسكەرتكىشتەر، مادەنيەت جاسامپازدىعى جارمەڭكەسى بۇكىل شينجياڭداعى مادەنيەت كورمەسى ورىندارىنىڭ مادەنيەت جاسامپازدىعى ونىمدەرىن اشۋ جەتىستىكتەرىن شوعىرلى تۇردە كورسەتىپ، شينجياڭ مۇراجايىنان جانە 14 ايماق، وبلىس، قالادان 223 ءتۇرلى مادەنيەت جاسامپازدىعى ونىمدەرىن كورمەگە قويدى.

اۆتونومياليق رايوندىق مادەنيەت جانە ساياحات مەڭگەرمەسى پارتيا باسشىلىق گرۇپپاسىنىڭ مۇشەسى، ورىنباسار مەڭگەرمە باستىعى جاڭ يۇڭدۇڭ بىلاي دەدى: رايونىمىز نەگىزگى جينالىس الاڭىن باستاماشى ەتكەن، بۇكىل شينجياڭدى قامتىعان مادەنيەت جانە جاراتىلىستىق مۇرالار ۇگىت قيمىلىن قالىپتاستىرىپ، مادەنيەت جانە جاراتىلىستىق مۇرالار بىلىمدەرىن جالپىلاستىرىپ، مادەني ەسكەرتكىشتەردى قورعاۋ ۇستانىمىن تاراتىپ، مادەنيەت مۇرالارىنىڭ ومىرشەڭدىگىن ۇزدىكسىز قاۋلاتىپ، مادەنيەت سەنىمىن، الۋەتتەنۇىن ىلگەرىلەتۋگە، سوتسيالىستىك مادەنيەتتىڭ جاڭا شۇعىلالى تابىستارىن سومداۋعا شينجياڭ كۇشىن ارنادى.

بۇل رەتكى قيمىلدى اۆتونومياليق رايوندىق مادەنيەت جانە ساياحات مەڭگەرمەسى (مادەني مۇرالار مەكەمەسى)، التاي ايماقتىق اكىمشىلىك مەكەمەسى ۇيىمداستىردى، التاي ايماقتىق مادەنيەت، دەنە تاربيە، رادىيو ـ تەلەۋيزيا جانە ساياحات مەكەمەسى، كوكتوعاي اۋدانىدىق حالىق ۇكىمەتى وتكىزدى.

ءوز كوزىمىزبەن كۇڭا بولعان بايتاق ءارى كورىكتى شينجياڭنىڭ كەلبەتىن بىرگە حابارلايمىز

ـــ "ارمانعا قۇلاش سەرمەگەن جۇڭحۇا · كورىكتى شينجياڭ" 2023 ـ جىلعى شەتەلدەگى جۇڭگو ءتىل ـ جازۋىنداعى مەدياالاردىڭ شينجياڭداعى تىلشىلىك قيمىلى قۇلجاعا قادام تاستادى

□ انار بۇلت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ءتىلشىسى گو ليك

6 ـ ايدىڭ 7 ـ كۇنى "ارمانعا قۇلاش سەرمەگەن جۇڭحۇا · كورىكتى شينجياڭ" 2023 ـ جىلعى شەتەلدەگى جۇڭگو ءتىل ـ جازۋىنداعى مەدياالاردىڭ شينجياڭداعى تىلشىلىك قيمىلى قۇلجا قالاسىنا جەتتى، تىلشىلىك ۇيىرمەسىندە گىلەر ىلگەرىندى ـ كەيىندى ىلە زىسۋلىرىن بيولوگيالىق عىلىم ـ تەحنيكا شەكتى سەرىكتەستىگى، قازانشى سالت ـ سانا ساياحات ءوڭىرى سياقتى جەرلەردى ارالادى. كوپشىلىك بىلاي دەستى: ءوز كوزىمىزبەن كۇڭا بولعاندارىمىزدىڭ، تىكەلەي سەزىنگەندەرىمىزدىڭ بارلىعى تاماشا بولدى، بايتاق ءارى كورىكتى شينجياڭنىڭ كەلبەتىن بىرگە ايگىلەيمىز.

ىلە زىسۋلىرىن بيولوگيالىق عىلىم ـ تەحنيكا شەكتى سەرىكتەستىگىنە بارسامىز، اۋ-لاداعى كۇلگىن تورعىنداي كورىنگەن لاۋاندا گۇلىنىڭ حوش ءيىسى اڭقيدى.

لاۋاندا ەگۇ، جىنتىكتەي وڭدەۋ جانە ساتۋ سياقتىلاردىڭ احۋالى جوىنىندەگى تۇسىندىرمەنى ەستىگەن سوڭ، تىلشىلىك ۇيىرمەسىندەگىلەر لاۋاندا وڭدەلگەن ونىمدەرىنىڭ نەندەي پايداسى بارلىعىن توڭىرەكتەي بەت جاپسىرماسى، قولعا جاعاتىن ماي، ۇقالاۋ سقپاسى سياقتى ءتۇرلى ونىمدەردى ىشكەرىلەي سەزىندى.

"بىرنەشە كۇن شاپقىلادىق، بۇگىن ون نەشە مينۇت ۇقالاتقان ەدىم، ەداۋىر سەرگىپ قالدىم". ارگەنتينا حۋارىن توۋتياۋ (بەيجيڭ) سەرىكتەستىگىنىڭ باس ديرەكتورى تاڭ حۇڭشي بىلاي دەدى: لاۋاندا ەگۇ، ونىمدەردى زەرتتەپ شعارۋ، ءوندىرۋ ـ ساتۋ، مادەني جاسامپازدىق، سایاحاتتاپ تاماشالاۋ ءبىر تۇلعالانعان وسى حالقتىق كاسىپورىن كوپتەگەن سىلتقا يە بولعان، سوندای ـ اق لاۋاندا مەن ىلەنىڭ ەرەكشە اۋىل شارۋاشىلىعى بايلىعىن اشىپ پايدالانۋدى وزەك ەتكەن جاڭالىق اشۋ جانە شارۋاشىلىق قۇرۋ بويىنشا جەتىلدىرۋ تۇعىرىن ورناتىپ، اناعۇرلىم كوپ شارۋاشىلىق قۇرۋشىنى وزدەرىنىڭ قاتارىنا قوسلۋعا باۋرادى ءارى قىزمەت جۇرگىزۋ ورنى مەن ءوندىرىس سەحىن تەگىن ازىرلەپ بەرىپ، لاۋاندا جاعىنداعى جاڭالىق اشۋ نىسانىنا قارجىلاي قولداۋ كورسەتىپ، جاڭالىق اشۋ، شارۋاشىلىق قۇرۋ ارقىلى لاۋاندا كاسىپ سالاسى تىزبەگىنىڭ وزدىكسىز وزارۋىن ىلگەرىلەتكەن، "ماداقتاۋعا تاتيدى"!

ءبىر رەتكى جانعا جايلى سەزىنۋدەن كەيىن، تىلشىلىك ۇيىرمەسىندەگىلەر قازانشى سالت ـ سانا ساياحات وڭىرىنە كەلىپ، حادەك ارباعا وتىردى، ءجۇز جىلدان استام تاريحقا يە ايگىلى ماروجنيدان ءدام تاتتى، ارى ـ بەرى وتكەن تۇرعىندارعا امانداسىپ، ءوز قولدارىمەن نان جاپتى، جول بويىنان تۇت، شيە جەمىستەرىن ءۇزدى، تۇرعىندارمەن بىرگە ءان شىرقاپ، بيگە باستى... "بۇل ارادا تۇرمىس كەشىرىپ جاتقان ادامدار، ولاردىڭ ءان ـ ءبي، سەيىل ـ سەرۋەن جاعىندا كورسەتكەن سيىق الۋان ءتۇرلى كۇندەلىكتى تۇرمىسى بەينە ادامدى وزىنە باۋرايتىن تاماشا قوزعالىستاعى كورىنىستەردى ۇزدىكسىز جايىپ كورسەتكەندەي سەزىلەدى". فيليپپين ازيا ـ تىنىق مۇحيت اگەنتتىگىنىڭ باستىعى ليۇ جيميڭ بىلاي دەدى: بۇل ارادا كىربەڭدىك جوق، تەك تاماشا سەزىم عانا بار ەكەن، بەينە ءبىر اسەرلى ءان سياقتى بارلىق ادامدى باقىتتان مەيلىنشە ءازازىتاتاندىرادى.

"بۇل ارا ساياحات كاسىبىنىڭ دامۇىن جەبەۋمەن بىرگە، بۇۋقارانىڭ زاتتىق تۇرمىس دەڭگەيىن دە جوعارىلاتىپتى، سونىمەن بىرگە جەرگىلىكتى ورىننىڭ بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارى مەن سالت ـ سانا مادەنيەتىن جاندى تۇردە جالعاستىرىپتى". اۋمەن «حالقارالىق ساۋدا باعدارشىسىنىڭ» باس رەداكتورى سۇڭ جىگاڭ بىلاي دەدى: بۇل مەنىڭ شينجياڭعا 2 ـ رەت كەلۋىم، شينجياڭ ساياحاتىنىڭ قۇندىلىعى كوپتەگەن كورىنىستەردىڭ باسقا جەردەن كەزدەسپەيتىندىگى دەپ قارايمىن، ىلە قازاق اۆتونومياليق وبلىسىنا العاش كەلگەنىمدە، كوز الدىمداعى بارلىق جەر دەرلىك ينتەرنەتتە تانىمال ات بايلار جەر ەكەنىن بايقادىم. شينجياڭنىڭ جۇىرداعى جىلدارداعى جوعارى ساپالى دامۇىنا شەتەلدەدەگى حۋارىندار مەدياالارى نازار اۋدارىپ قانا قويماي، بۇكىل دۇنيە ءجۇزى ايرىقشا نازار اۋدارادى. وسى رەتكى تىلشىلىك قيمىلىنا قاتىناسقان سۇڭ جىگاڭ ءوز كوزىمەن كۇڭا بولعان شينجياڭدى ەستەلىككە الدى، سوندای ـ اق بايتاق ءارى كورىكتى شينجياڭنىڭ كەلبەتىن كوپ تۇرعىدان شىنايى حابارلايتىندىعىن ءبىلدىردى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

ساۋدا، زات اينالىمى ورتالىعى، قاتىناس تورابى ورتالىعى، مادەنيەت، عىلىم، وقۋ ـ اعارتۋ ورتالىعى، ءەمدەۋگە قىزمەت وتەۋ ورتالىعى سياقتى قۇرىلىستار جەدەل ىلگەرىلەتىلىپ، شەكارا وتكەلىنىڭ يقۇاتى ۇزدىكسىز كەمەلدەنىپ، تارباعاتاي ءتۇيىندى ورىكەندەتۋ، ەسىك اشۋ سناق رايونى قۇرىلىسى قارقىندى ۇدەتۋ مەزگىلىنە ءوتتى.

بيىل الدىڭعى 4 ايدا شينجياڭنىڭ سىرتقى ساۋدا يمپورت ـ ەكسپورت جالپى قۇنى 94 ميلليارد 950 ميلليون يۋان بولىپ، سايكەس مەزگىلدەگىدەن 7%. 82 ارتىپ، ورنىقتىلىق بارىسىندا جاقسارۋعا ويسۋ بەتالىسى جالعاسقان.

اۆتونومياليق رايوندىق 10 ـ كەزەكتى پارتكومنىڭ سەگىزىنشى جالپى ءماجلىسى مىنالاردى باسا دارىپتەدى: سىرتقا قاراتىلعان ۇلكەن ارنانىڭ ىركىلىسسىزدىك دەڭگەيىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتىپ، جۇڭگو ـ ەۋروپا كەزەكشى پويەزىنىڭ جوعارى ساپالى قاتناۋىن قامتاماسىز ەتۋ كەرەك. بۇل شينجياڭنىڭ ەلمىزدىڭ ازيا ـ ەۋروپا التىن ارناسى جانە باتىسقا ەسىك اشۋدىڭ الدىڭعى شەبى ەكەندىگىن تاعى دا باسا دارىپتەۋ بولىپ تابىلادى.

شەكارا وتكەلىنىڭ ىركىلىسسىزدىگى شينجياڭ جوىنىنەن، ءتىپتى، بۇكىل ەل جوىنىنەن قانشالىق ماڭىزدى؟

5 ـ ايدىڭ 31 ـ كۇنى اۋرلىعى 76 تونناعا كەلەتىن قىرعىزستاننىڭ تازارتىلماعان ەشكى ءتۇبىتى تورعايىنا كەدەنىنەن ءوتۋ راسىياتتارىن بىتىرگەن سوڭ، تورعايىنى شەكارا وتكەلىنىڭ كىرەر اۋزىنان ەلمىزگە كىردى. بۇل ەشكى ءتۇبىتى شينجياڭ ورتا ازيا شىندا حالقارالىق ساۋدا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ قوي ءجۇنىن وڭدەۋ زاۋاودىندا باستاپقى وڭدەۋدەن وتكەنىنەن كەيىن، شينجياڭنىڭ ءشى ـ سىرتىندا كاسىپورىندارعا ساتىلادى.

وسى سەرىكتەستىكتىڭ شەكارا وتكەلى كاسىبىنىڭ جاڭا ۇپىتسى جاڭ شين مىنالاردى ءبىلدىردى: سەرىكتەستىگىمىز ـــ شەكارادان كىرگەن اۋەلگى قوي ءجۇنىن بەلگىلەنگەن ورىندا وڭدەيتىن كاسىپورىن، 2008 ـ جىلدان باستاپ قوي ءجۇنىن يمپورت ەتىپ، يمپورت مولشەرى ورنىقتى قادامەمەن ارتىپ كەلەدى. بيىل شەكارا وتكەلىنىڭ كەدەنىنەن وتكىزۋ جۇمىسى قالپىنا كەلگەنىنەن بەرى سەرىكتەستىكتىڭ تاپسىرىسى ورنىقتى ارتىپ، الدىڭعى 5 ايدا 200 تونناعا جۋىق قوي ءجۇنىن يمپورت ەتتى. شەكارا وتكەلى ىركىلىسسىزدەنىپ، كاسىپورىندارداڭ ورنىقتى دامۇىنا مۇمكىندىك جاسادى.

شينجياڭ ورتا ازيا شىندا حالقارالىق ساۋدا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ دامۇى شينجياڭنىڭ سىرتقى ساۋدا كاسىپورىندارىنىڭ دامۇىنىڭ نقشام اشۋدى جانە سىرتقا قاراتىلعان سەلبەستىكتى كەڭەيتۋدەگى ماڭىزدى شاراسى ءارى ەلمىزدىڭ توڭىرەكتەگى ەلدەرمەن ادامزاتتىڭ تاعدىرلاس ورتاق تۇلعاسىن قۇرۋدى ىلگەرىلەتۋدەگى امالياتتىق تۇعىرى. نازاردى باستان ـ ايان توڭىرەكتەگى ەلدەرگە، اسىرەسە، ورتا ازيادەگى ەلدەرگە شوعىرلاندىرىپ، جۇڭگو ـ ورتا ازيا تاعدىرلاس ورتاق تۇلعاسىن جەدەل ورناتۋعا شينجياڭ ۇلەسىن قوسۋ كەرەك.

ەسىك اشۋ ارناسى ىركىلىسسىزدەندىرىلىپ، ىشكە، سىرتقا ەسىك اشۋ اناعۇرلىم قولايلىلاندىرىلادى

اۆتونومياليق رايوندىق 10 ـ كەزەكتى پارتكومنىڭ سەگىزىنشى جالپى ءماجلىسى مىنالاردى باسا دارىپتەدى: سىرتقا قاراتىلعان ۇلكەن ارنانىڭ ىركىلىسسىزدىك دەڭگەيىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتىپ، جۇڭگو ـ ەۋروپا كەزەكشى پويەزىنىڭ جوعارى ساپالى قاتناۋىن قامتاماسىز ەتۋ كەرەك. بۇل شينجياڭنىڭ ەلمىزدىڭ ازيا ـ ەۋروپا التىن ارناسى جانە باتىسقا ەسىك اشۋدىڭ الدىڭعى شەبى ەكەندىگىن تاعى دا باسا دارىپتەۋ بولىپ تابىلادى.

شەكارا وتكەلىنىڭ ىركىلىسسىزدىگى شينجياڭ جوىنىنەن، ءتىپتى، بۇكىل ەل جوىنىنەن قانشالىق ماڭىزدى؟

5 ـ ايدىڭ 31 ـ كۇنى اۋرلىعى 76 تونناعا كەلەتىن قىرعىزستاننىڭ تازارتىلماعان ەشكى ءتۇبىتى تورعايىنى كەدەنىنەن ءوتۋ راسىياتتارىن بىتىرگەن سوڭ، تورعايىنى شەكارا وتكەلىنىڭ كىرەر اۋزىنان ەلمىزگە كىردى. بۇل ەشكى ءتۇبىتى شينجياڭ ورتا ازيا شىندا حالقارالىق ساۋدا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ قوي ءجۇنىن وڭدەۋ زاۋاودىندا باستاپقى وڭدەۋدەن وتكەنىنەن كەيىن، شينجياڭنىڭ ءشى ـ سىرتىندا كاسىپورىندارعا ساتىلادى.

وسى سەرىكتەستىكتىڭ شەكارا وتكەلى كاسىبىنىڭ جاڭا ۇپىتسى جاڭ شين مىنالاردى ءبىلدىردى: سەرىكتەستىگىمىز ـــ شەكارادان كىرگەن اۋەلگى قوي ءجۇنىن بەلگىلەنگەن ورىندا وڭدەيتىن كاسىپورىن، 2008 ـ جىلدان باستاپ قوي ءجۇنىن يمپورت ەتىپ، يمپورت مولشەرى ورنىقتى قادامەمەن ارتىپ كەلەدى. بيىل شەكارا وتكەلىنىڭ كەدەنىنەن وتكىزۋ جۇمىسى قالپىنا كەلگەنىنەن بەرى سەرىكتەستىكتىڭ تاپسىرىسى ورنىقتى ارتىپ، الدىڭعى 5 ايدا 200 تونناعا جۋىق قوي ءجۇنىن يمپورت ەتتى. شەكارا وتكەلى ىركىلىسسىزدەنىپ، كاسىپورىندارداڭ ورنىقتى دامۇىنا مۇمكىندىك جاسادى.

شينجياڭ ورتا ازيا شىندا حالقارالىق ساۋدا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ دامۇى شينجياڭنىڭ سىرتقى ساۋدا كاسىپورىندارىنىڭ دامۇىنىڭ نقشام اشۋدى جانە سىرتقا قاراتىلعان سەلبەستىكتى كەڭەيتۋدەگى ماڭىزدى شاراسى ءارى ەلمىزدىڭ توڭىرەكتەگى ەلدەرمەن ادامزاتتىڭ تاعدىرلاس ورتاق تۇلعاسىن قۇرۋدى ىلگەرىلەتۋدەگى امالياتتىق تۇعىرى. نازاردى باستان ـ ايان توڭىرەكتەگى ەلدەرگە، اسىرەسە، ورتا ازيادەگى ەلدەرگە شوعىرلاندىرىپ، جۇڭگو ـ ورتا ازيا تاعدىرلاس ورتاق تۇلعاسىن جەدەل ورناتۋعا شينجياڭ ۇلەسىن قوسۋ كەرەك.

ەسىك اشۋ ارناسى ىركىلىسسىزدەندىرىلىپ، ىشكە، سىرتقا ەسىك اشۋ اناعۇرلىم قولايلىلاندىرىلادى

اۆتونومياليق رايوندىق 10 ـ كەزەكتى پارتكومنىڭ سەگىزىنشى جالپى ءماجلىسى مىنالاردى باسا دارىپتەدى: سىرتقا قاراتىلعان ۇلكەن ارنانىڭ ىركىلىسسىزدىك دەڭگەيىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتىپ، جۇڭگو ـ ەۋروپا كەزەكشى پويەزىنىڭ جوعارى ساپالى قاتناۋىن قامتاماسىز ەتۋ كەرەك. بۇل شينجياڭنىڭ ەلمىزدىڭ ازيا ـ ەۋروپا التىن ارناسى جانە باتىسقا ەسىك اشۋدىڭ الدىڭعى شەبى ەكەندىگىن تاعى دا باسا دارىپتەۋ بولىپ تابىلادى.

شەكارا وتكەلىنىڭ ىركىلىسسىزدىگى شينجياڭ جوىنىنەن، ءتىپتى، بۇكىل ەل جوىنىنەن قانشالىق ماڭىزدى؟

5 ـ ايدىڭ 31 ـ كۇنى اۋرلىعى 76 تونناعا كەلەتىن قىرعىزستاننىڭ تازارتىلماعان ەشكى ءتۇبىتى تورعايىنى كەدەنىنەن ءوتۋ راسىياتتارىن بىتىرگەن سوڭ، تورعايىنى شەكارا وتكەلىنىڭ كىرەر اۋزىنان ەلمىزگە كىردى. بۇل ەشكى ءتۇبىتى شينجياڭ ورتا ازيا شىندا حالقارالىق ساۋدا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ قوي ءجۇنىن وڭدەۋ زاۋاودىندا باستاپقى وڭدەۋدەن وتكەنىنەن كەيىن، شينجياڭنىڭ ءشى ـ سىرتىندا كاسىپورىندارعا ساتىلادى.

وسى سەرىكتەستىكتىڭ شەكارا وتكەلى كاسىبىنىڭ جاڭا ۇپىتسى جاڭ شين مىنالاردى ءبىلدىردى: سەرىكتەستىگىمىز ـــ شەكارادان كىرگەن اۋەلگى قوي ءجۇنىن بەلگىلەنگەن ورىندا وڭدەيتىن كاسىپورىن، 2008 ـ جىلدان باستاپ قوي ءجۇنىن يمپورت ەتىپ، يمپورت مولشەرى ورنىقتى قادامەمەن ارتىپ كەلەدى. بيىل شەكارا وتكەلىنىڭ كەدەنىنەن وتكىزۋ جۇمىسى قالپىنا كەلگەنىنەن بەرى سەرىكتەستىكتىڭ تاپسىرىسى ورنىقتى ارتىپ، الدىڭعى 5 ايدا 200 تونناعا جۋىق قوي ءجۇنىن يمپورت ەتتى. شەكارا وتكەلى ىركىلىسسىزدەنىپ، كاسىپورىندارداڭ ورنىقتى دامۇىنا مۇمكىندىك جاسادى.

شينجياڭ ورتا ازيا شىندا حالقارالىق ساۋدا شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ دامۇى شينجياڭنىڭ سىرتقى ساۋدا كاسىپورىندارىنىڭ دامۇىنىڭ نقشام اشۋدى جانە سىرتقا قاراتىلعان سەلبەستىكتى كەڭەيتۋدەگى ماڭىزدى شاراسى ءارى ەلمىزدىڭ توڭىرەكتەگى ەلدەرمەن ادامزاتتىڭ تاعدىرلاس ورتاق تۇلعاسىن قۇرۋدى ىلگەرىلەتۋدەگى امالياتتىق تۇعىرى. نازاردى باستان ـ ايان توڭىرەكتەگى ەلدەرگە، اسىرەسە، ورتا ازيادەگى ەلدەرگە شوعىرلاندىرىپ، جۇڭگو ـ ورتا ازيا تاعدىرلاس ورتاق تۇلعاسىن جەدەل ورناتۋعا شينجياڭ ۇلەسىن قوسۋ كەرەك.

بيىل 1 ـ ايدان 3 ـ ايعا دەيىن شينجياڭنىڭ شەكارا وتكەلدەرىنىڭ يمپورت ـ ەكسپورت جالپى تۇلعالىق كەدەنىنەن ءوتۋ ۇقىمى 2017 ـ جىلى 12 ـ ايداعىدان جەكە ـ جەكە 41%. 80 جانە 73%. 97 قىسقاردى.

"كەدەنىنەن ءوتۋ ۇقىمى بەكەمدەپ، شەكارا وتكەلدەرىنىڭ قاتناۋ ونىمدىلىگىن باقىلاۋ ـ ولشەۋدى، تالداۋ جاساۋدى كۇشەيتىپ، شينجياڭنىڭ شەكارا وتكەلدەرىنىڭ جالپىلىق قاتناۋ ونىمدىلىگىن اناعۇرلىم جوعارىلاتادى". ءۇرىمجى كەدەنىنىڭ ورىنباسار باستىعى لي چيڭحۇا بىلاي دەدى: ءۇرىمجى كەدەنى سىرتقا باعىتتالعان ۇلكەن ارنانىڭ ىركىلىسسىزدىگىن ۇزدىكسىز جوعارىلاتۋ ءۇشىن جەلىلەس شارالار شعاردى.

قازىر ءۇرىمجى كەدەنى بۇكىل شينجياڭدا اشىلعان 15 شەكارا وتكەلىنىڭ، 181 شەكارا اتتاعان كەزەكشى پويەز جەلىسىنىڭ، 24 حالقارالىق جۇك تاسىمال اۋە جەلىسىنىڭ حاۋىپسىز، ىركىلىسسىز جۇمىس جۇرگىزۋىن بار كۇشپەن قامتاماسىز ەتتى.

"سىرتقا باعىتتالعان ۇلكەن ارنانىڭ ىركىلىسسىزدىك دەڭگەيىن جوعارىلاتۋ ءۇشىن، اۆتونومياليق رايون قۇرلىقتىق ارنانى جەدەل كەمەلدەندىرۋ، اۋەجايلاردىڭ ورنالاسىمىن كەمەلدەندىرۋ، قۇبىر تورىنىڭ جۇمىس جۇرگىزۋ ساپاسى مەن ونىمدىلىگىن جوعارىلاتۋ، جۇڭگو ـ ەۋروپا كەزەكشى پويەزىنىڭ ستراتەگيالىق ارناسىنىڭ حاۋىپسىزدىگىن، ىركىلىسسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۋ جاعىنان نىسكە كىرىسەدى"، ـ دەدى لۋ لەي.

اۆتونومياليق رايون جىلىق ـ الاتاۋ ساعاسى 2 ـ جەلىسى، جىلىق ـ قۇلجا ـ قورعاس 2 ـ جەلىسى قۇرىلىسىن جەدەل ىلگەرىلەتىپ، ەركەشتام، تايكەشكەن، قورعاس، الاتاۋ ساعاسى سياقتى شەكارا وتكەلدەرىن تۇتاستىرۋ نسانداردىن اتقارىپ، جۇڭگو ـــ ەۋروپا كەزەكشى پويەزى مەن قۇرلىق جولى تاس جول شەكارا وتكەلدەرىنىڭ قاتناۋ قۇاتىن جوعارىلاتۋدا؛ ءۇرىمجى ديوپۋ حالقارالىق اۋەجايىن وزگەرتىپ كەڭەيتىپ سالۋ ينجەنەريا قۇرىلىسىن جەدەلدەتىپ، تارماق جەللىلى اۋەجايلاردان ءبىر توبىن ورنالاستىرىپ، حالقارالىق كەزەكشى ۇشاق تاردىڭ ۇدايىلانعان اينالىمىن ورنىقتى تۇردە جۇزەگە اسىرىپ، حالقارا، ەل ءشى اۋە جەللەرىن جىىلەتىپ، اۋياتسيالىق جۇك تاسىمال بويىنشا ۇشاق جالداۋ كاسىبىن زور كۇشپەن دامىتتى؛ "ءبىر تۇراپ، ءۇش ترەكتى ءتۇيىن" كەزەكشى پويەزدەر تورابى جۇيەسىن ۇزدىكسىز كەمەلدەندىرىپ، باتىس بولىگىنىڭ قۇرلىق، تەڭىز جاڭا ارناسىمەن بەلسەنە توعىسىپ، جۇڭگو ـ قىرعىزستان ـ وزبەكستان سياقتى كوپ ۇلگىدەگى بىرلەسكەن تاسىمالدى زور كۇشپەن دامىتتى.

لي چيڭحۇا مىنالاردى ءبىلدىردى: جالپى ءماجلىستىڭ رۇحىن ويداعىداي دايەكتىلەندىرۋ، تياناقتاندىرۋ ءۇشىن، ءۇرىمجى كەدەنى ءداستۇرلى كاسىپ كۇيى مەن جاڭا كاسىپ كۇيىنىڭ ىشكەرىلەي توعىسۋىن ىلگەرىلەتىپ، شينجياڭنىڭ شەكارا وتكەلدەرىنىڭ ونىمدىلىگىن ۇزدىكسىز كەمەلدەندىرۋ، شينجياڭنىڭ ازيا ـ ەۋروپانىڭ التىن ارناسى جانە باتىسقا ەسىك اشۋداعى الدىڭعى شەبى ەتىپ تۇلعالاۋ سالادى.

سىرتقا ەسىك اشۋ تەرەڭدەتىلىپ، حالقارالىق سەلبەستىكتىڭ تىڭ تاراۋى جازىلادى

اۆتونومياليق رايوندىق 10 ـ كەزەكتى پارتكومنىڭ سەگىزىنشى جالپى ماجلىسىندە تۇڭىرەكتەگى ەلدەرمەن، اسىرەسە، ورتا ازيادەگى 5 ەلمەن كوپ سالادا اۋىس ـ كۇيىستى، سەلبەستىكتى تەرەڭدەتۋ كەرەكتىگى باسا دارىپتەلدى.

بيىل جىل باسىنان بەرى جۇڭگو شينجياڭ دوستىق اۋىس ـ كۇيىس ساپارلاۋ ۇيىرمەسى قازاقستاندا، وزبەكستاندا، قىرعىزستاندا ساپاردا بولىپ، جۇڭگو (شينجياڭ) ـ قىرعىزستان كاسىپكەرلەر كومىتەتىن قۇرىپ، وزبەكستاننىڭ تاشكەنت وبلىسىندا تانىستىرۋ، اۋىس ـ كۇيىس جاساۋ جينالىسى سياقتىلاردى وتكىزدى، ءبىر توپ جوعارى دەڭگەيلى سىرتپەن اۋىس ـ كۇيىس، سەلبەستىك قىمىلدارىنىڭ وتكىزىلىپ، جەللەس سەلبەستىك جەتىستىكتەرىنە قول جەتكىزۋ جۇڭگونىڭ شينجياڭنىڭ "سىرتقا شىعۋ" قادامىن بارعان سايىن ورنىقتىرا ءتۇستى.

ورتا ازيادەگى 5 ەل جۇڭگو شينجياڭنىڭ ءداستۇرلى ساۋدا سەلبەستىك سەرىگى بولىپ كەلەدى. بيىل الدىڭعى 4 ايدا جۇڭگو شينجياڭنىڭ جالاڭ ساۋدا سەرىگى بولعان مەملەكەتتەر مەن وڭىرلەر بىلتىرعى سول تۇستاعى 160تان 165كە كوبەيدى. جۇڭگو شينجياڭنىڭ ورتا ازيا وڭىرىمەن ەكونومىكا ـ ساۋدا سالاسىنداعى ناقتى سەلبەستىگى ۇزدىكسىز تەرەڭدەدى، الدىڭعى 4 ايدا جۇڭگو شينجياڭنىڭ ورتا ازيادەگى 5 ەلمەن يمپورت ـ ەكسپورت قۇنى 75 ميلليارد 110 ميلليون يۋان بولىپ، سايكەس مەزگىلدەگىدەن 2%. 92 ارتىپ، بۇكىل ەلدىڭ ورتا ازيادەگى 5 ەلمەن يمپورت ـ ەكسپورت جالپى قۇنىنىڭ 4%. 43ىن يەلەپ، بىلتىرعى سول تۇستاعىدان 4. 12 پايىز جوعارىلاعان.

تۇڭعىش كەزەكتى جۇڭگو ـ ورتا ازيا باسشىلار ماجلىسىندە جۇڭگو عىلىم اكادەمياسى شينجياڭ ەكولوگيا جانە جاعرافيا زەرتتەۋ ورنى تاجىكستان مەملەكەتتىك عىلىم اكادەمياسىمەن "جۇڭگو ـ تاجىكستان بيولوگيالىق بايلىعىن قورعاۋ جانە ودان بايماندى پايدالانۋ 'ءبىر بەلدەۋ، ءبىر جول' بىرلەسكەن تاجىريبەحاناسىن" بىرگە قۇرۋ كەلىسىمىنە قول قويدى، قازاقستاننىڭ الفارابي مەملەكەتتىك داشۋەسىمەن "جۇڭگو ـ قازاقستاننىڭ الستان اڭعارۋ تەحنيكاسى جانە قولدانىلمالى بىرلەسكەن تاجىريبەحاناسىن" بىرگە قۇرۋ كەلىسىمىنە قول قويدى.

5 ـ ايدىڭ سوڭىندا جۇڭگو ـ شاڭحاي سەلبەستىك ۇيىمىنىڭ سيفرلى تەحنيكا سەلبەستىگىن دامىتۋ تالقى مىنبەرى قارامايلى قالاسىندا وتكىزىلدى. وسى كەزەكتى تالقى مىنبەرىندە "جۇڭگو ـ شاڭحاي سەلبەستىك ۇيىمى ۇلكەن ساندى مالەمەت سەلبەستىك ورتالىعى" رەسمي ىسكە قوسىلىپ، جۇڭگو ـ شاڭحاي سەلبەستىك ۇيىمى ۇلكەن ساندى مالىمەت ورتالىعى (شينجياڭ) بولىمشە ورتالعىن بىرگە قۇرۋ